

ІМПЕРСЬКА ГЕОСТРАТЕГІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У СВІТІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 13–20

Розглянуто основні напрями та інструментарій геостратегії Російської Федерації на міжнародній арені. Виявлено прагнення Росії перетворитися на один із "полюсів" сучасного світу. Визначено головний перспективний вектор геостратегії Росії – азійсько-тихоокеанський.

Навесні 2014 р. спостерігається посилення конфронтації на міжнародній арені, що пов'язано з агресивною геополітикою Російської Федерації щодо України. Всупереч загальновизнаним нормам міжнародного права, відбувається брутальне втручання у внутрішні справи суверенної України, відтергнута Крим, триває латентна експансія Росії на південному сході нашої країни. Припускаємо, що така геополітика РФ не є випадковим тимчасовим явищем і продиктована не лише прагненням забезпечити її інтереси на пострадянському просторі. Сучасна геополітика Росії, на нашу думку, ґрунтується на стратегічних засадах зовнішньої політики, що розроблені і реалізуються нинішнім керівництвом Кремля. При цьому офіційні документи та заяви політичної влади РФ досить часто є камуфляжем "жорсткої" геополітики цієї держави. На глобальному рівні нинішня конфронтація із Заходом має призвести до послаблення європейської орієнтації зовнішньої політики Росії, натомість очікується посилення її стратегічної співпраці з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Отже, дослідження сучасних напрямів та інструментів російської геостратегії є дуже важливою науково-теоретичною та прикладною проблемою.

Сучасна геополітика Російської Федерації належить до дуже популярних науково-дослідницьких тем. Серед західних вчених

варто відзначити праці З. Бжезінського, М. Євнгелісти, А. Капелера, Д. Лівена, О. Мотіля, С. Макферлейна, Р. Суні, Д. Трейсмана, Дж. Фрідмана та ін. Крім переважно негативної оцінки російського експансіонізму, слід звернути увагу на те, що окремими західними авторами так званий євразійський простір визнається сферою інтересів Росії, фактично віддається під її "цивілізований" контроль. Проблематика геополітики Росії, особливо на пострадянському просторі, досліджується в працях українських вчених О. А. Ірхіна, М. С. Дорошка, О. В. Скребець, С. В. Глебова, М. А. Шульги, І. М. Ветринського, О. А. Волошина та ін. Вітчизняні дослідники, зокрема, виявляють головні передумови та чинники виникнення сучасного російського імперіалізму, аналізують загрози з боку Росії для національної безпеки України, пропонують шляхи забезпечення суверенних прав нашої країни. У російській науці геополітичні дослідження є надзвичайно поширеними. Серед російських вчених можна назвати Є. Ю. Винокурова, К. С. Гаджиева, О. Г. Дугіна, І. В. Зеленьову, Н. О. Комлеву, А. Ю. Мельвіля, Е. Г. Соловійова, Д. В. Треніна, В. І. Якуніна та ін. У багатьох працях досліджуються стратегічні засади геостратегії та геополітики Росії на міжнародній арені у протистоянні із Заходом. При цьому пропонуються доволі різноманітні фундаментальні засади геостратегії сучасної РФ. Аналіз пу-

Слікацій останніх років свідчить про те, що в російському науковому товаристві, попри різноманіття думок, спостерігається тренд до прагнення обґрунтування новітньої імперської геостратегії та геополітики РФ. Тому дуже актуальним вважається дослідження сутності сучасної геостратегії Росії і шляхів її здійснення у світі в цілому та на пострадянському просторі зокрема.

Виявимо головні напрями геостратегії РФ та основні засоби, які вона застосовує для досягнення своїх стратегічних цілей на міжнародній арені.

На нашу думку, сучасне керівництво РФ розбудовує новітню імперію. Вважаємо, що неомперією слід іменувати велику геополітичну систему, що вирізняється складною багаторівневою ієрархічною структурою з різномірними внутрішніми компонентами і має зовнішні компоненти (або мережі) у світовому геопросторі [2, 17].

Геостратегія сучасної РФ розвивається у напрямі побудови багатополярного світу в стилі О. Г. Дугіна [3]. "Стратегією національної безпеки Російської Федерації до 2020 року" передбачено перетворення її на світову державу, діяльність якої спрямована на підтримку стратегічної стабільності і взаємовигідних партнерських відносин в умовах багатополярного світу [11]. При цьому одним з полюсів такого світу має бути новітня Російська ("Євразійська") імперія [3].

Для того щоб бути одним зі світових "полюсів", у Росії є: найбільший у світі мінерально-сировинний потенціал (зокрема, унікальні поклади енергоносіїв); доволі потужна індустрія (особливо ВПК); величезний військовий потенціал (найбільший ядерний арсенал); навіть, на думку багатьох російських авторів, вона очолює свою власну цивілізацію — "євразійську". Дуже вигідне географічне положення надає Росії потенційну можливість стати трансконтинентальним "мостом" між Заходом і Сходом. На думку В. І. Якутіна, розбудова транспортних "коридорів" через Євразію разом з експортом російської сировини за рублі має привести до набуття Москвою статусу одного зі світових фінансових центрів [12, 19].

Сучасна глобальна геостратегія Москви ґрунтується, як вважає автор, на таких закладах. Після економічної кризи 2008—2009 рр. США, країни Західної Європи та Японія відзначаються низькими темпами економічного розвитку. Відбувається подальше поступове послаблення США на міжнародній арені, знижується ефективність американської зовнішньої політики. Захід взагалі дедалі більше втрачає економічну могутність і моральний авторитет у світі. Натомість економічно і політично зміцнюються регіональні "полюси", і багатополярний світ стає реальністю. Взаємодія РФ з іншими незахідними "полюсами" дає змогу спільно протистояти Заходу, посилювати вплив у всьому світі, а також домінувати у "своєму" регіоні — на пострадянському просторі. При цьому для Росії виникають достатньо широкі можливості: застосовувати для досягнення своїх цілей "жорстку" силу (навіть, безпосередньо, військову), виходячи зі свого власного трактування норм міжнародного права; проводити свою політику щодо захисту прав людини (знову таки на основі своїх уявлень про останні); вдаватися до дипломатичного тиску, шантажу, погроз; вести торговельні та інформаційні війни тощо.

На нашу думку, події 2014 р. засвідчили про посилення "полярності" на світовому рівні. Наприклад, під час голосування 27 березня 2014 р. на засіданні ГА ООН Резолюції A/RES/68/262 щодо територіальної цілісності України світ фактично "розколовся" за ознакою підтримки чи засудження експансіоністської геополітики РФ. Переважна більшість держав світу (100) засудили приєднання Росією Криму, продемонструвавши прихильність до сучасних норм міжнародного права — прагнення збереження територіальної цілісності України. Проте, тривожною ознакою для майбутньої стабільності світу є не стільки позиція тих 11-ти країн, які голосували "проти" — це переважно (крім самої РФ) геополітичні аутсайтери. Особливу тривогу, на нашу думку, має викликати велика кількість держав, які "утрималися" або не брали участь у голосуванні на засіданні ГА ООН (відповідно 58 і 24). Серед тих, хто

"утримався" – Китай, Індія, Південна Африка, Бразилія, Аргентина та ін.

На глобальному рівні Росія прагне забезпечити подальший контроль над санкціонуванням застосування сили в міжнародних відносинах, застосовуючи, зокрема, сучасні механізми функціонування Ради Безпеки ООН. Російська влада зацікавлена у збереженні нинішньої структури РБ ООН, вважає, що "статус п'яти постійних членів має бути збережений" [7]. Такий "розклад" у РБ ООН із правом "вето" даватиме Росії можливість і надалі блокувати невідповідні для неї резолюції.

Донедавна в політиці РФ на міжнародній арені проявлялися такі провідні напрями: інтеграція в рамках СНД, підвищення ролі відносин з Азією, "економізація" зв'язків з ЄС, зменшення пріоритетності відносин з НАТО та іншими західними інститутами, дистанціювання від США [10]. У сучасній багатовекторній геостратегії РФ у цілому можна виділити три головні геостратегічні вектори: європейський, "євразійський" та азійсько-тихоокеанський. Вони можуть реалізовуватися одночасно і взаємно доповнюватися.

Європейський вектор посідає чільне місце в зовнішній політиці Росії з часів Петра I. У подальшому він залишався одним з провідних у геостратегії Російської імперії, а згодом і СРСР. Нещодавно однією зі стратегічних цілей РФ вважалося укладання договору про стратегічне партнерство з ЄС [7]. Пропонувався проект створення "єдиного економічного та гуманітарного простору від Атлантики до Тихого океану" [7]. Значення Європи для Росії залишається винятково важливим, оскільки ЄС є її головним зовнішньоекономічним партнером [10]. У 2013 р. товарообіг РФ з країнами ЄС зріс, порівняно з рекордним 2012 р., лише на 1,9% і досягнув 417 млрд дол., що становить трохи менше половини загального торговельного обігу Росії [6]. Слід звернути увагу також на те, що на країни ЄС припадає близько 60% усіх закордонних інвестицій до економіки РФ (290 млрд дол.), а з іншого боку, російські інвестори вклали до країн ЄС понад 80 млрд дол. [6].

Особливо велике значення для Росії мають економічні взаємовідносини з Німеччи-

ною. За нинішніх умов, попри прагматичні економічні інтереси германських корпорацій, влада ФРН виявляє прагнення до запровадження реальних санкцій проти Росії. У співпраці з РФ дуже зацікавлені проблемні з економічного погляду країни ЄС, приєднання яких до економічних санкцій проти Росії завдасть їм суттєвих збитків. Йдеться, наприклад, про Болгарію, Румунію, Італію, Португалію, Іспанію. Проте, вважаємо, що євросоюзовська солідарність у поєднанні із впливом провідних західних держав приведе до жорсткішої позиції влади цих країн щодо РФ.

За нинішніх умов слід очікувати на активізацію діяльності Північноатлантичного Альянсу в Європі, зменшення протиріч між "старими" і "новими" членами, зростання військових витрат держав НАТО. Зрозуміло, що в посиленні північноатлантичної солідарності особливо зацікавлені країни – сусідки РФ.

Таким чином, російський імперський експансіонізм зустрічає досить жорстку, хоча поки що неефективну, протидію з боку Заходу – НАТО на чолі з США та Євросоюзу. Тому, за умов ескалації протистояння між РФ і Заходом, значення європейського вектора в геостратегії Росії має зменшуватися.

Азійсько-Тихоокеанський регіон є особливо важливим перспективним напрямом геостратегії РФ. АТР недаремно вважається тим геополітичним простором світу, що найбільш динамічно розвивається [7]. Реалізація азійсько-тихоокеанського вектора ускладнюється тим, що Далекий Схід Росії недостатньо розвинений для забезпечення її активної участі в Азійсько-Тихоокеанському економічному співробітництві. Проте нині вже реалізуються масштабні інфраструктурні проекти, зокрема, розбудовується транспортний "коридор" "Схід–Захід" [12, 19]. Створюється система трубопроводів для постачання енергоносіїв до країн АТР, особливо Китаю. Існує міркування, що перетворення Росії на потужнішу державу за рахунок тихоокеанської стратегії зробить її привабливішим партнером для Європи [5]. Проте названі стратегічні проекти потребують величезних

довгострокових інвестицій, забезпечити які для Росії дуже важко. Натомість Китай цілком спроможний здійснити інвестування таких грандіозних проєктів, отримавши при цьому значні права щодо них.

Керівництво РФ демонструє прагнення нарощувати стратегічне партнерство з Китаєм, активно розвивати співпрацю в усіх галузях [7]. Проте, для Росії подальше поглиблення різнобічної співпраці з Китаєм має певні геополітичні ризики. Вважаємо, що при застосуванні проти РФ дієвих санкцій з боку ЄС, США та інших розвинених країн, Росія може перетворитися на "ізольовану" імперію. У такій ситуації Китай отримає можливість посилити свій вплив на Росію, яка, за умов згорання співпраці з багатьма західними партнерами, змушена буде дедалі більшою мірою потрапляти в економічну (а згодом і політичну) залежність від Китаю. Таким чином, Росія може фактично перетворитися на сировинну базу і стратегічний тил для КНР.

У 2000-х роках Кремль виявив здатність більш-менш вдало маневрувати при здійсненні своєї поточної геополітики. Проте стратегічно йому нині поки що важко зробити вибір, наприклад, між Китаєм та Індією. У відносинах з Індією Росія нині проводить принципову лінію на поглиблення "привілейованого стратегічного партнерства" [7]. Розвиток взаємодії у форматі "Росія – Індія – Китай" має для всіх трьох партнерів велике значення, проте наявність протиріч між Індією та Китаєм знижує ефективність функціонування цього "трикутника". БРІКС, попри масштабні перспективи, виступає нині досить аморфною структурою, що ускладнює реалізацію глобальних завдань російської геостратегії у протистоянні із Заходом.

Серед інших геостратегічних векторів значимо прагнення Росії до активізації впливу на теренах Близького та Середнього Сходу. За умов жорсткого протистояння із Заходом, можна очікувати, на нашу думку, на посилення політичної підтримки з боку Росії режиму Б. Асада в Сирії. Прогнозується також активізація співпраці РФ із надзвичайно багатим

на енергоносії Іраном. Попри пом'якшення щодо цієї країни міжнародних санкцій, Іран зацікавлений у збільшенні обсягів зовнішньої торгівлі, отриманні російських технологій і досить сучасних систем озброєння.

Нині спостерігаються зміни в стратегії Росії щодо КНДР, зокрема, закріплення стабільності у взаємовідносинах і, навіть, поступки державі, яка, нехтуючи негативним ставленням світової спільноти, продовжує реалізовувати свою програму створення ядерної зброї. Так, 5 травня 2014 р. В. В. Путін підписав закон про скасування корейського боргу в 10 млрд дол., який накопичився ще з часів СРСР. А переговори перед тим безуспішно точилися близько 20 років. Щоправда, близько 2 млрд дол. КНДР все ж має поетапно повернути РФ.

Припускаємо, що на пострадянському просторі геостратегія Росії спрямована на побудову "Євразійської" імперії. Відомий американський вчений українського походження О. Мотиль цілком слушно застерігав, що "із найбільшою ймовірністю імперія поновиться у повній силі тоді, коли сильний центр височитиме над погано забезпеченими периферіями" [8, 122]. Справді, створення Росією неоімперії полегшується геополітичною та гео економічною слабкістю значної частини пострадянських країн.

При цьому повноцінна інтеграція тут можлива лише на добровільних засадах і переважно в економічній площині – спочатку Митний Союз, а в 2015 р. заплановано створення Євразійського Економічного Союзу. Подальше розширення інтеграційного угруповання може потягнути за собою значні проблеми. За прикладом Білорусі та Казахстану, Вірменія, Киргизстан та Таджикистан прагнуть до збереження суверенітету і "свободи рук" на міжнародній арені. З боку Росії неминуче знадобиться донорство щодо цих майбутніх учасників економічної інтеграції. Крім того, у Центральній Азії Росія зустрічає конкуренцію як з боку Заходу, так і Китаю. Саме останній за нинішніх умов спроможний посилити свій вплив на країни регіону, зокрема, на Казахстан, Киргизію, Таджикистан, витісняючи звідти РФ.

Росія зберігає політичний та економічний контроль над маріонетковими Абхазією та Південною Осетією, які офіційно вважаються "сучасними демократичними державами" [11]. По суті, вони виступають як геополітичні плацдарми РФ на теренах Південного Кавказу. Офіційно невизнана Москвою Придністровська Молдавська Республіка також залишається геополітичним плацдармом Росії (ще й із військовим контингентом) поблизу від стратегічно важливого Балканського півострова.

На євразійському геопросторі керівництво Росії вважає ОДКБ головним міждержавним інструментом, покликаним протистояти регіональним викликам та загрозам, що мають військово-політичний та військово-стратегічний характер [11]. Проте зусилля РФ перетворити ОДКБ на "євразійський" аналог НАТО зустрічають спротив з боку інших країн-членів.

Щодо України Російською неоімперією реалізовано силовий сценарій. Відбулося розширення сфери прямого геополітичного контролю на Крим, фактично йдеться про анексію частини суверенної держави. Спостерігається намагання дестабілізувати ситуацію на теренах Південно-Східної України. Така геополітика Росії може призвести на пострадянському просторі до небажаного для неї результату — не залякати інші країни, а активізувати їхні прагнення максимально захитати свій суверенітет.

Отже, сучасна Росія реалізовує власний неоімперський проект, орієнтований у перспективі на найпотужніший геоekonomічний регіон світу — Азійсько-Тихоокеанський.

Сучасна імперська геостратегія розробляється і здійснюється державною владою Росії. До її реалізації держава долучає бізнес-структури, ЗМІ, неурядові організації, релігійні громади. За нинішніх умов організації суспільства в Росії, усі вони є елементами загальнодержавної імперської системи і мають активно взаємодіяти у справі просування імперських інтересів РФ всередині країни та за кордоном.

Для реалізації імперської геостратегії Росії потрібне подальше формування власної

ідеології як базису існування і розвитку неоімперії. Наголошується, наприклад, на духовних та моральних перевагах "євразійської" цивілізації, необхідності посилення її ролі у світі. Російський офіційний патріотизм значною мірою формується на антизахідних засадах. Особливо поширеним серед сучасних російських ідеологів є антиамериканізм (антиатлантизм). Розходження з ЄС також мають не лише політичний, а й сутнісний, ціннісний характер [10]. У самій Росії останнім часом намітився розкол між значною частиною суспільства і державою. У суспільстві в процесі його розвитку формуються сили та угруповання, які мають відмінні від імперських політичні, економічні та культурні інтереси, зокрема, на міжнародній арені. Такі сили та угруповання держава та підконтрольні їй ЗМІ звинувачують у зрадництві, запродавстві, антинародності, аморальності тощо. Шляхом нав'язування суспільству певного геополітичного дискурсу російська влада прагне забезпечити консолідацію суспільства, відволікти увагу соціуму від нагальних внутрішніх суспільно-економічних проблем.

Важлива роль відводиться православній церкві, яка за допомогою держави має всіляко пропагувати православні духовні цінності. У самій РФ етнічна геополітика спрямована на розбудову "нації-співгромадянства", так би мовити нової історичної спільноти людей — "російської нації". Формування імперської наднаціональної спільноти створює основу для захисту не лише російського етнічного населення за кордоном, а й російськомовних "співвітчизників". Імперська геополітика Росії особливо небезпечна в тих країнах та регіонах, де наявне "змішування населення центру і периферії" [8, 123], як це спостерігається на сході України і, тим більше, в Криму.

В арсеналі російської геостратегії використовується, хоча і з невисокою ефективністю, доволі широкий асортимент засобів "м'якої сили". "Руський світ" має охоплювати, крім Росії, Білорусь, Україну, значну частину Казахстану. Проведення "м'якої" геополітики спирається, особливо на пострадянському просторі, на мережі фонду "Русь-

ний світ", "Росспівробітництва", Російської православної церкви, а також підконтрольні Кремлю ЗМІ.

Застосовується навіть такий традиційно західний інструмент геополітики, як "права людини". При цьому імперська геополітика РФ нині лише невеликою мірою рахується із вже ustalеними у світовому співтоваристві поглядами та із світовою громадською думкою, і "права людини" трактується російською владою, виходячи із власних імперських поглядів.

Вагома роль у здійсненні сучасної російської геополітики відводиться інформаційним засобам. На теренах самої РФ влада має можливість майже тотального панування в інформаційному просторі, доволі успішно пропагуючи через підконтрольні ЗМІ свої ідеї та цінності. Інформаційна геополітика РФ поширюється також, хоча і меншою мірою, на зарубіжжя. У Росії, як і в інших країнах світу, стрімко зростає прямий обмін інформацією між людьми (зокрема, через соціальні мережі). А це, в принципі, обмежує ступінь впливу традиційних ЗМІ. Проте імперська інформаційна політика Росії враховує і ці новітні тенденції. Навіть спостерігається прагнення взяти Інтернет під жорсткий державний контроль і використовувати його для консолідації суспільства під стягами боротьби з атлантизмом і "бандерівським неосашизмом". Згадаємо, що приєднання Криму до РФ супроводжувалося неймовірно потужною інформаційною кампанією.

Традиційним засобом досягнення геостратегічних цілей є, безумовно, військова сила. Серед головних військових загроз для РФ, з точки зору її "Військової доктрини", виділяється, насамперед, "прагнення наділити силовий потенціал НАТО глобальними функціями, що реалізуються з порушенням норм міжнародного права, наблизити інфраструктуру країн – членів НАТО до кордонів РФ, зокрема, шляхом розширення блоку" [1]. У 2011 р. було оголошено про переозброєння російської армії протягом найближчих 10-ти років. При цьому загальні витрати на це переозброєння мають перевищити 20 трлн руб. Військово-промисловий

комплекс Росії має стати локомотивом її високотехнологічної індустріалізації. РФ виявляє прагнення створити таку ПРО, яка буде спроможною повноцінно протистояти НАТО на чолі з США. З іншого боку, невпинне нарощування військового потенціалу призведе до виснаження економіки РФ, особливо, якщо кон'юнктура на світовому ринку енергоносіїв складеться несприятливо, і ціни на них знизяться.

Особливо небезпечним засобом досягнення стратегічних цілей є ядерна геополітика РФ, в якій і нині залишається найбільший арсенал ядерного озброєння у світі. Тому вона спроможна шляхом ядерного шантажу впливати на політику багатьох держав світу та міжнародних організацій.

У серпні 2008 р. п'ятиденний російсько-грузинський військовий конфлікт завершився переконливою перемогою потужної військової машини РФ. На початку 2014 р. відбулося втручання за допомогою підрозділів спецпризначення у справі України і фактично відторгнення від неї Криму. Зосередження великих мас російських військ та техніки на кордонах виступає як засіб впливу на політичні процеси в Україні. У східних регіонах України навесні 2014 р. Кремль фактично організував "партизанську війну".

Ефективними інструментами реалізації геостратегії держави є гео економічні засоби. Проте "напівпериферійна" імперія [9] Росія не має змоги повноцінно конкурувати з провідними розвиненими державами світу на ринках високотехнологічної продукції. За винятком продукції ВПК та окремих виробництв машинобудування та хімічної промисловості, експорт з Росії переважно складається з енергоносіїв, сировини та напівфабрикатів. Енергетична стратегія РФ в Європі не обмежується постачанням енергоносіїв до регіону, а передбачає також співробітництво з країнами ЄС в будівництві та розвитку нафтогазотранспортних систем і розробці великих родовищ [4, 9]. Така геостратегія є досить дієвим засобом політичного та економічного впливу на європейських партнерів. Проте країни ЄС, проводячи політику диверсифікації імпорту енергоносіїв,

поступово послаблюють свою енергетичну залежність від РФ. Застосування "третього пакета" санкцій з боку країн Заходу і надалі обмежуватиме економічну експансію "Газпрому" та інших російських корпорацій на європейський ринок.

Існує припущення, що керівництво Росії робить ставку у відносинах із Заходом насамперед на великий бізнес [10], сподіваючись на те, що інтереси американських та європейських ділових кіл (мережових акторів) переважать геополітичні інтереси самих західних держав. Проте вже нині доля широко-масштабних угод між "Роснафтою" і потужними ТНК "ЕкхонМобіл" та "ВР" виглядає проблематично. З іншого боку, залишається сиріятлива для Росії можливість того, що в геополітиці Заходу прагматичні інтереси великого бізнесу переважать відданість нормам міжнародного права, і західні країни обмежаться щодо РФ суто формальними і недієвими санкціями.

Отже, на глобальному рівні геостратегія РФ спрямована на формування багатопольного світового порядку. При цьому, як один з "полюсів" світу, вона прагне відігравати велику роль у глобальних політичних та економічних процесах. Сучасна активізація імперської геостратегії РФ значною мірою зумовлена потребою консолідації російського суспільства за умов істотного уповільнення економічного зростання.

Через експансію на територію суверенної України відбувається конфронтація із Заходом. За цих умов європейській геостратегічній вектор має тенденцію до послаблення. На перспективу головним вектором геостратегії РФ у світі стане азійсько-тихоокеанський. Проте "розгортання" РФ до АТР гальмується недостатнім рівнем економічного розвитку Далекого Сходу Росії, зокрема, досить слабкою транспортною інфраструктурою.

На регіональному рівні геостратегія РФ спрямована на прискорення розвитку "євразійської" інтеграції і формування неоімперського геополітичного та гео економічного простору. На сьогодні для реалізації своєї геостратегії Росія застосовує інструментарій "жорсткої сили" у поєднанні з "м'якою".

Література

1. Военная доктрина Российской Федерации. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://news.kremlin.ru/ref_notes/461
2. Гольцов А. Г. Имперские геополитичные системы в современном мире / А. Г. Гольцов // Науч. труды МАУП. — К.: ДП "Вид дім "Персонал". — 2013. — Вып. 4 (39). — С. 15–21.
3. Дугин А. Г. Теория многополярного мира / А. Г. Дугин. — М.: Евразийское движение, 2013. — 532 с.
4. Зеленева И. В. Геостратегия России в сфере энергетической геополитики / И. В. Зеленева // Каспийский регион: политика, экономика, культура. — 2010. — № 1 (22). — С. 8–13.
5. Караганов С. Поворот России к Тихому океану / С. Караганов, И. Макаров // Россия в глобальной политике — 29.01.2014. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/press/Report-Rossii-k-Tikhomu-okeanu-16340>
6. Кому вершки, а кому и корешки: анализ торговли РФ с ЕС и США. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://sputnikpogrom.com/economics/11467/russia-eu-us/>
7. Концепция внешней политики Российской Федерации. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newstline/6D84DDEDED BF7DA644257B160051BF7F
8. Мотиль О. Подсумки империй: занепад, розпад і відродження. Монографія: Пер. з англ. / О. Мотиль. — К.: Критика, 2009. — 200 с.
9. Скребець О. В. "Напівпериферійна" імперія Росія / О. В. Скребець // Грані. Політологія. — 2012. — № 5 (85) трав. — С. 145–150.
10. Тренин Д. В. Четвертый вектор Владимира Путина / Д. В. Тренин // Россия в глобальной политике. — 2013. — № 3. — Спецвыпуск. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Chetvertiy-vektor-Vladimira-Putina-15992>
11. Указ Президента РФ "Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года" от 12 мая 2009 г. № 537. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>
12. Якунин В. И. Реконфигурация финансово-экономической карты мира, склад текущего кризиса и возможности России / В. И. Якунин // Экономич. стратегия. — 2010. — № 4. — С. 12–19.

Геостратегія Російської Федерації націлена на формування багатопольярного світу, в якому вона буде одним з імперських "полосів". На перспективу головним вектором геостратегії Росії має стати азіатсько-тихоокеанський, а значення європейського вектора буде зменшуватися. Щодо країн СНД геостратегія Росії спрямована на формування підконтрольної їй "Євразійської" неоімперії.

Геостратегия Российской Федерации нацелена на формирование многополярного мира, в котором она будет одним из имперских "полюсов". В перспективе главным вектором геостратегии России должен стать азиатско-тихоокеанский, а значение европейского вектора будет уменьшаться. В отношении стран СНГ геостратегия России нацелена на формирование подконтрольной ей "Евразийской" неоимперии.

Geostrategy of Russian Federation is targeted to the formation of a multipolar world in which Russia will be one of the imperial "poles". In the future the main vector the Russian geostrategy is to become the Asia-Pacific while value of the European vector will decrease. As for the CIS the geostrategy of Russia is aimed at creating "Eurasian" neo-empire controlled by Russia.

Надійшло 20 травня 2014 р.